

רשימות

דוד ישעיהו זילברבוש (ליוכל השבעים וחמש)

אהבת היופי והעליוות, אלה הם שני המלאכים הטובים המלוים את זילברבוש ומטביעים את חותמם על רוב יצירותיו ועושים אותו למספר גלוי-העינים, לאמן-חיים מנוסה המסתכל בהם בפקחות ורואה את הטוב וגם את הרע בהם. ומשום כך יוצא כי גם הסטיריקה של זילברבוש אינה דוקרת אלא מלטפת יותר משהיא מכאיבה. אין הוא דוקר, מפני שבפנימיות הדברים הוא אינו קפדן כלל, מפני שהשקפת עולמו היא האופטימיות, בטחון ואמונה באדם באשר הוא אדם. בספוריו של זילברבוש לא תמצא את המקריות הפאטלית שבהשתלשלות המאורעות ואת המגמה התנוכית הצעקנית והבולטת שיש למצוא אצל גדולי המספרים בני דורו כסמולנסקין, ברודס וכו', והמטילה על כן צל גדול על הערך האמנותי שביצירותיהם. דרכו של זילברבוש מתוך המציאות האמתית התיבת-חיים ולהעבירה לפנינו בנאמנות גדולה, אנכ עבוד והארה אמנותית במבחול מרובה-טונים ואנכ נתוח דק באיזומל פסיכולוגי חר. המגמה כאן היא כמעט בלתי נראית לעינים, ולרוב מינימלית, והתועלת התנוכית היא על כן חיובית וגדולה. ואפילו בספורו הגדול, "דמעות עשוקים", שהמגמה בולטת בו לכאורה למדי, להוקיע לעין השמש את רשעת-הרומנים מצד אחד ולקרוא תגר גם על תמימות-מרכי היהודי מצד שני, הפטרויט הרומני המשונה, שלמרות הכל הוא נשאר גם להבא אותו הפטרויט הרומני הנלהב, — אפילו בספור זה אין נטיה להפרזה. בתאור הדברים בכדי לעשות את הרושם הרצוי ורובו נעוץ בקרקע השתלשלות המאורעות הטבעית. גם ב"בדיחותיו" (מים שאין להם סוף), "יבמה שרקקה דם", "ערבה חבוטה", "מול דנים", "צאן-קדשים", "נער וזקן" וכו' אין אותו צחוק-הבטול הבראנדשטטרי, שמנמתו הוא להוקיע, להעמיד לעמוד-הקלון, לבטל וכדומה, אלא מסירת-הדברים כהיותם, והצר הקומי שבהם הולך ומרחבלט מאליהו כמעט מבלי רצון המספר.

זילברבוש הוא ראשית כל משורר היהדות הגליציאית. הוא העמיד בספוריו ציון היסטורי נצחי לעירה הגליציאית שמלפני עשרות שנים על חויה ומנהגיה המיוחדים בבית, בבית המדרש וברחוב. אך ערך היסטורי והיסטוריוגרפיה רב לספורו הגדול, "דמעות עשוקים"

וכותב תולדות יהודי רומניה ישאב מתיכו הרבה חומר היסטורי. זילברבוש בוש היה הסופר העברי הראשון, שמלחמת-העולם, על כל הרפתקאותיה ועל האסון שהמיטה על ראשי-היהדות, מצאה הר ביצירותיו — בספורו: "מעשה באשה אחת" ובקובץ ספוריו הקטנים באירוש. כאן הראה אמנות וחוש הסתכלותי דק, בתאור הנפשות הפועלות והנפעלות שבספורים אלה. דומה, כי שום סופר עברי לא חדר עדיין כזילברבוש לתוך מעמקי-נשמת האשה העבריה עדינת-הרגשות וכתה-הלכב, הנשמעת למצות הוריה בעודנה בתוליה וזיה אך ורק בשביל בעלה וילדיה אחרי נשואיה ועל חשבון-הרכו האכזרי של כל מאויה הפרטיים. באיזומל-אמנים נתח לפנינו ז. (כ,מעשה באשה אחת) את נפש-עבריה זו ("בילה נטל", העלמה, "רוזה" וכו') והעביר לפנינו את כל לבטרי-נשמתה, את רגשותיה הזכים, את נאונה הפנימי הנאה ואת כל סבלה. בספור זה העמד ציון גם ליהודי הכפרי הגליציאי, התמים בפעלו וזך במדותיו, בעל-הבטחון התמידי, החי מיגיע כפיו והעולה במוסרו ובהשקפת-עולמו האופטימיסטית על יהודי-העירה, כמו כן את, "אדם-האיר" הלהוט אחרי הכסף, ומעדיף את עסקיו על אהבת אשתו ובניו ואין לו דבר בעולם כי אם השאיפה לצבור אוצרות-קורות.

ז. כתב טובלות, ספורים, בדיחות, פיליטונים ומאמרים פובליציסטיים. סגנונו הוא מלוטש וברור, אם כי עתרת של שפעה לשונית ולפעמים גם כפילות-לשון וסתם מליצה נובעת מתיכו. לשונו עשירה ומרובת-טונים. אמן הוא בשפת-המקרא ושולט הוא גם במכמני שפת-התלמודים והמדרשים ושל כל התקופות עד היום הזה. במשך הימים נסחף זילברבוש גם בורם, בעלייה-מהלך החדש שבחדש והפליא אותנו בלשונו ובסגנונו המודרני שבמודרני. ומי שקרא למשל את ספורו "דמעות עשוקים" לא יאמין בשום אופן כי מחברו זה כתב גם את "מעשה באשה אחת" או את ספוריו האחרונים שנרפסו ב,הדוארי וכו'. הוא, זילברבוש הישיש-הצעיר, אינו מן התנוסים. הוא קולט גם את סגנון הרור ושעמו.

אדם זה עמד במחיצת סמולנסקין ועמד היום במחיצת צעירי הצעירים. במובן זה הוא בודאי חיון יקריה-מציאות. ויש עוד זילברבוש בעל הזכרונות. אך זהו פרק בפני עצמו. ולנו ברכה ליום חנו: ירבו יצירותיו ועוד יעצמו זכרונותיו!